

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

MAKTAB TA'LIMI JARAYONIDA O'QUVCHILARNI SALBIY AXBOROT XURUJLARIDAN HIMOYA QILISHNING PEDAGOGIK VOSITA VA USULLARI

Qodirov Jasur Normurodovich

Navoiy viloyati zarafshon shahar 1-sonli xorijiy tillarni chuqurlashtirib o'qitishga ixtisoslashtirilgan davlat umumta'lim maktabi ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari. Osiyo xalqaro universiteti pedagogika yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur tezisda zamonaviy axborot makonida o'quvchilarni salbiy ma'lumotlar ta'siridan himoya qilishning pedagogik vositalari va samarali usullari tahlil qilingan. Axborot xavfsizligini ta'minlashda o'qituvchi faoliyati, o'quvchilarning axborot madaniyatini shakllantirish, media-savodxonlikni rivojlantirish va ota-onalar bilan hamkorlikning o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: axborot xavfsizligi, salbiy axborot, media-savodxonlik, o'quvchi shaxsini himoya qilish, pedagogik usullar, tarbiya.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida internet va ijtimoiy tarmoqlar o'quvchi yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan. Shu bilan birga, axborot makonida soxta, manipulyativ, tajovuzkor va ma'naviy buzuvchi ma'lumotlar oqimi ortib bormoqda. Bunday holat o'quvchilarning dunyoqarashiga, ruhiy holatiga va ijtimoiy xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda[1].

O'quvchilarni salbiy axborot xurujlaridan himoya qilish — bu faqat texnik masala emas, balki pedagogik jarayonning tarkibiy qismidir. O'qituvchi o'quvchilarni nafaqat bilim bilan, balki axborotni tanqidiy tahlil qilish, uni baholash va to'g'ri foydalanish ko'nikmasi bilan ham qurollantirishi zarur[2].

Pedagogik nuqtai nazardan himoya vositalari ikki yo'nalishda amalga oshiriladi:

Tarbiyaviy vositalar — o'quvchilarda ma'naviy immunitetni shakllantirish, vatanparvarlik, insonparvarlik, milliy qadriyatlar va axloqiy mas'uliyatni kuchaytirish orqali ularni zararli axborot ta'siriga bardoshli qilish.

Didaktik vositalar — media-savodxonlik darslari, interfaol treninglar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, rolli o'yinlar va loyihaviy ishlar orqali o'quvchining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish[3]. Shuningdek, didaktik yondashuvlar qatorida o'quvchilarning axborotga nisbatan refleksiv fikrlashini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchi nafaqat ma'lumotni qabul qiluvchi, balki uni tahlil qiluvchi va baholovchi subyekt sifatida shakllanishi zarur. Bu esa interfaol ta'lim usullari orqali, xususan, “aqliy hujum”, “klaster”, “fikrlar xaritasi” kabi metodlar yordamida amalga oshiriladi.

Ta'lim jarayonida axborot xavfsizligi kompetensiyasini rivojlantirish ham zamonaviy didaktikaning asosiy vazifalaridan biridir. Har bir o'quvchi o'zini axborot muhitida mas'uliyatli tutish, soxta yoki manipulyativ kontentni aniqlash, shuningdek, axborotdan ijobiy maqsadlarda foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. Shu maqsadda dars

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

jarayonlarida media tahlil topshiriqlari, axborot manbalarini solishtirish hamda axloqiy-psixologik muhokama mashg'ulotlari o'tkazilishi maqsadga muvofiqdir[4]. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va mas'uliyatli qaror qabul qilish qobiliyatlarini kuchaytiradi. Natijada, ular nafaqat salbiy axborot ta'siridan himoyalanaadi, balki jamiyatda axborot madaniyatining faol subyekti sifatida shakllanadilar[5].

Bundan tashqari, axborot madaniyatini shakllantirish ham himoya tizimining muhim elementi hisoblanadi. Bu jarayonda o'quvchilarni ishonchli manbalarni tanlash, noto'g'ri ma'lumotni aniqlash, onlayn xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishga o'rgatish lozim[4]. O'qituvchining kommunikativ madaniyati va shaxsiy namunaliligi o'quvchilarda axborotga nisbatan ongli munosabatni shakllantiradi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega — oilada bola qanday kontent iste'mol qilayotgani ustidan nazorat o'rnatish, axborotdan to'g'ri foydalanish madaniyatini shakllantirish ta'lim jarayonini mustahkamlaydi[5].

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarni salbiy axborot xurujlaridan himoya qilishning pedagogik asoslari kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayon o'qituvchi, ota-ona va jamiyat hamkorligi asosida amalga oshirilgandagina samarali natija beradi. Shu bois, ta'lim muassasalarida axborot xavfsizligi madaniyatini shakllantirish ta'lim-tarbiya jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim[6].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To'xtayev Sh. Axborot xavfsizligi va yoshlar ongini himoya qilish masalalari. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2022.
2. Karimova N. Pedagogik texnologiyalar va axborot madaniyati asoslari. — Toshkent: Fan, 2021.
3. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. — Paris, 2020.
4. Ismoilov B. O'quvchilarda media-savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari. — Pedagogika fanlari jurnali, 2023.
5. Hasanov A. Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ madaniyati va media muhitdagi roli. — "Ta'lim va innovatsiya" jurnali, 2024.
6. OECD. Digital Education and Youth Safety Report. — Paris, 2022.